

Kroniek van kunst & cultuur

Aanraken

KUNST TAST-ZIN

De premisse van de tentoonstelling TAST-ZIN in het oude Arti et Amicitiae in Amsterdam is nogal geforceerd. Het zou gaan om het 'prikkelen van de zintuigen' van de kijker door 'de toegankelijkheid, de fysieke component, de tactiele, visuele en plastische aantrekkingskracht van de werken'. Een beetje raar is dat, alsof dat a) niet altijd het geval is en b) je in Arti opeens met je vingers aan de schilderijen zou mogen zitten (wat niet zo is). De introductie zegt ook dat de tentoongestelde werken 'herinneren aan beelden, objecten, ervaringen, emoties en verlangens'. Goh. Zou het echt? Zeg dat soort dingen toch gewoon niet, dat scheelt tijd en inkt.

Dat neemt niet weg dat de tentoonstelling heel geslaagd is. Dat komt ten eerste door de keuze uit kunstenaars, waaronder een paar zeer goede en ijverig aan de weg timmerende, zoals Berend Strik, Marc Mulders, Gé-Karel van der Sterren, Tom Claassen en Gijs Frieling, allemaal vertegenwoordigd met goede stevige stukken uit de laatste acht à tien jaar. Al die werken hebben inderdaad iets 'tactiels': de grote doeken van Strik en Barbara Broekman zijn overdekt met borduursels; Mulders presenteert twee schilderijen met zeer dikke klodders verf en een werk dat geweven is als een hoogpolig tapijt; de schilderijen van Van der Sterren zijn onbeschoft dik beschilderd en werken van Frieling en Harmen Brethouwer gaan vergezeld van grote vazen. Brethouwer laat ook een stuk 'vakwerk' zien, als van Limburgse boerderijen: wit pleisterwerk met een zwart houtskelet. Bij alle werken heb je de sterke neiging er met je vingers aan te zitten.

Het is onvermijdelijk dat bij zulk 'grofstoffelijk' werk de term 'ambacht' om de hoek komt, omdat er zichtbaar veel werk in is gaan zitten - borduurstekjes, geblazen glas, bewerkt textiel; misschien ook wel omdat de werken in hun verschijning allemaal heel toegankelijk zijn, kleurig, vriendelijk, leesbaar, met weinig afgehakte lichaamsdelen. Een korte documentaire van Laura Hermanides met aandacht voor die technische, ambachtelijke aspecten vormt het tweede sterke punt van de tentoonstelling. Een heldere, bescheiden film met korte, puntige statements van de kunstenaars over de techniek die zij gebruiken.

Dat lijkt een stoplap, de kunstenaar aan

Barbara Broekman, *On Victorian and Oriental Women nr. 8 (2008)*

het werk, altijd leuk, maar de schilderijen die in de film worden vervaardigd hangen ook op zaal - wat het kijken makkelijker maakt, en rijker - en er worden goede dingen gezegd. Door Gijs Frieling, bijvoorbeeld, die herinnert aan de tijd dat techniek op de Rietveld Academie als onbelangrijk werd gezien, ja, bijna als symbolisch ('techniek bestaat niet'). Dat is nu anders, voor hem: techniek en idee zijn één ding, 'een goed schilderij dat slecht geschilderd is, dat is onzin'. De anderen doen het allemaal anders, maar allemaal zijn ze zichtbaar vervuld van het genoegen dat goed gehanteerde techniek biedt, al blijft het altijd een worsteling. Marc Mulders geeft zelfs beschroomd toe dat hij wel 'een fazantje kan tekenen, of een pauw, of een kikker, maar daar blijft het dan ook bij'.

KOEN KLEIJN

TAST-ZIN: Kunstenaars en hun materiaalgebruik. *Arti et Amicitiae, Amsterdam, t/m 12 juni. www.arti.nl*

Kroniek van het lijden

FILM Misterios de Lisboa

In *Misterios de Lisboa* van de van oorsprong Chileense regisseur Raoul Ruiz wordt behoorlijk wat flauwgevallen. Ik telde ten minste vierenhalve bezwijmingen. Mannen en vrouwen, het maakt niet uit: zodra het echt spannend wordt, gaat men tegen de grond. Hoe melodramatisch. Maar het klopt wel: in het Portugal van

de vroege negentiende eeuw zijn de flauwvallers inderdaad net 'figuren in een roman van Ann Radcliffe', zoals een personage in het verhaal opmerkt. Een ander becommentarieert de verwikkeling met de cynische opmerking: 'Het eindigt allemaal natuurlijk als een in vuig bourgeoisdrama.' Juist.

Opmerkelijk is dat deze momenten eigenlijk uit de toon vallen, want de personages zijn verder zo overdreven tragisch met zichzelf en hun lotgevallen bezig dat ze nauwelijks in staat zijn even buiten de grenzen van het verhaal te treden. Vergelijkbaar zou zijn als Angelique, heldin van de kasteelromans van Serge en Anne Colon, ergens tijdens een avontuur zou pauzeren om haar rol als fictief personage in deze *historical romances* te overpeinzen. Dat gebeurt niet. In *Misterios de Lisboa* wel. Maar het vreemde is: ook al treedt regisseur Ruiz de regels van het film maken met voeten door die bevreemdende mix van melodrama en zelfbewustzijn, het

klopt allemaal uiteindelijk wel. *Misterios de Lisboa*, in première in Eye te Amsterdam, duurt vier uur en twintig minuten, en er is blijkbaar ook nog een versie van zes uur. Dat is ook goed, want je verveelt je geen moment.

Het werk, gebaseerd op de roman *Os Misterios de Lisboa* (1854) van de Portugese schrijver Camilo Castelo Branco (1825-1890), gaat over de seksuele intriges en andere emotionele lotgevallen van de Portugese aristocratie. Centraal staat de weesjongen Pedro da Silva (Joao Luiz Arrais) die dankzij de tussenkomst van pater Dinis (Adriano Luz) erachter komt dat de hertogin van Santa Barbara (Maria Joao Bastos) zijn moeder is. Zij leeft als een gevengene in haar eigen huis, in doodsangst voor de sadistische hertog (Albano Jeronimo). Dan blijkt dat de hertog niet Pedro's vader is. Enzovoort. Het verhaal bevat de bekende ingrediënten van de Romantiek, waarvan de geciteerde Ann Radcliffe, auteur van *The Mysteries of Udolpho* (1794), een leidend figuur was. Geheimen, verhalen binnen verhalen, duistere figuren in het zwart, zwaardgevechten, ze keren allemaal terug in een tekst die als een motto aan het begin van de film op het scherm verschijnt: 'Dit is geen fictie, maar een kroniek van het lijden.'

In de vormgeving speelt Ruiz op intelligente wijze met het idee van afstand tussen kijker en verhaal. Veel scènes spelen zich af terwijl iemand, een bediende of een hoofdpersonage (waarvan er zeker meer dan tien zijn), stiekem toekijkt. Doordat de kijker zich op deze momenten identificeert met diegene die kijkt verschuift het accent van 'binnen' het verhaal naar 'buiten', naar het verhaal-als-kunstwerk.